

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 22 ՏԵՄԵՆԵՐՐՈՐԴ ՏՄԻ Զարեշարժի 7 Փետրուարի

1896

Զարեշարժի 7 Փետրուարի ՏԵՄԵՆԵՐՐՈՐԴ ՏՄԻ № 22

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 կ.
ամիսը՝ 1 ր., հասում՝ 5 կ.
Բաժանորդ գրուած են թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ. Редакция «Нор-Даръ»
կամ Tiflis Redaction «Nor-Dar».

Խմբագրութեանը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Ծայտարարութիւններն ընդունում են ամեն լեզուներով:
Ծայտարարութիւններն բաղին 2 կ., բեկամների համար կրկնապատիկ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Առաջին օրը 4 ր. — Պատահաւոր
տեսնում ենք, բայց կուտակուած չկայ:

Քրոնիկոն. — Տ. Գարագանիանի
կատար: Թուրք սպաներ Ռուսիայում:
Կարգաւորական նոր ծրագրեր: Երեսնի
նոր նախագահական: Հրեայ կանանց գէլ
արգելք: Արքայական հոգիների վաճառ
նում: Սև ծովի չրջանում: Եկամտային
հարկ: Նախագահական ձերի և էմանային
ճաշարանի օգտին: Եղանակները թիֆ
լիսում: Մեծ-Սալայից: Արաւելայից:
«Արցախ»: Իգմիլիսի տարածքները:

Նամակ խմբագրութեան:

Միջազգային կամիչ:

Ք. զ. թ. ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

կութիւններ թիւքից: Գործերի մա

սին: Անգլիա: Բուլղարիա: Բելգիա:

Նա և թ. լ. և թ. ր:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Նա

մակ թիւքից: 4. Պոլս: Նամակ

Պարսկաստանից: Թաւրիզ:

Քաղաք ա. կ. ց. և թ. — Արշին տեղե

որովհետեւ այդ պատահաւոր, այդ
կրտսեան կուտակութիւնը ծնունդ
է առել հինգ այդ յառաջագլուխ (?)
մամուլի ու գրան պալատ անցած
գիտակցութեամբ քրտսեան օրհնական
ծրագրով, և դեռ այժմ էլ այդ պալատ
թիւքի խիստ խնամքով պահպան
ւում է այդ մարդկանց ձեռք օ
նամ մանկիւն միջոցներով:

Անելի սու պարտաւորութիւնն է
նախնական լինել գաղափարա
կան կուտակութեան, եթէ ոչ մա
մուլի և այն մանաւանդ յառաջագլու
խ մամուլի, եթէ միայն յառաջագլու
խ լին թաւը մի հաստ գիտակց
է մամուլ մարդկանց համար իրենց
խոստան խոստան ու ապահովու
թիւքի ծածկելու, և եթէ դա մի
խարտիկի միջոցն է առաջ տանե
լու իրենց շատ նիւղ և շատ գծու
ած շահերը, իրենց քննադատ: Եթէ
այդպէս չէ, լինել ցայտ ամեն իրենց
գաղափար մարդու ընթացքում
գտնել մի ընդհանուր բնաւորութիւն
ունենող խնդիր, գէշի որը վերա
բերուած լինին անաշտ կերպով,
ընդհանուր օգուտն ի նկատի ա
ռած և հասարակութեան սիրով ո
գեորոտած: Բայց որ հասարակական
ամենամոտեւորակ խնդիրներ ա
ռանց խղճատարուելու զոհ են քե
րի իրենց կաշուին ու անձնական
վաճաքին — այդ նրանց գործունէա
թեան խորքանշիւր քայլից կրտսե
ան անաշտ հետևողը, այդ երևում
է ժողովրդի գլխին նրանց թախան
շատ վնասներով, որոնք սակայն
միշտ գործել են յառաջագլուխութեան
անունով և ժողովրդի սիրով քողար
կուած: Իրենք չափուել են, ինչ հող

թէ ամենքը տուել են:

Ամենից շատ են խոսել օրհնակա
նորի անունով, բայց ամեն անգամ,
երբ խօսք է բացուել որ և է քե
րի խորքի մասին և բացատրութեան
կարիք գաղափար, երես են չառ
տուել, ինչպէս մասնական խոսքի
միջոց: Մենք կարծու միայնիք հոն
գիտելու որ և է խորք խնդիր մա
մուլի խորք բանական, որովհետեւ
անաշտ և խորք բանական խորք
գիտել, ճշմարտութիւնը շատ է շահ
ւում, բայց մոլոր մարդիկ մեկտե
նում են ու վնասից դատ ոչինչ օ
գուտ չեն ունենում: Եւ հինգ օր
նով էլ ոչեւոր է բացատրել այն հան
գամանքը, որ ամեն անգամ, երբ և
քան է կեկի մի հասարակական
խորք խնդիր և խօսքի ու ապացու
ցութեան առիթ մուտի, մեր կեկ
յառաջագլուխ մամուլի կողմից միշտ
ընդունուել է լինել մարդ, պատառ
անի և փաստի տեղ անունարկել
ու գրադարուել են և լինել հակա
նախնական լինել ապացու հայ
հայտնիքներ մի հեղեղ, որը անցել է
անմիջապէս յառաջ այդ մամուլի
ջանքերով ստեղծուած: Զօտի միջով,
ընթացքով մարդկանց ուղեղները թա
նուել և հոյակ լցուել է կատար
տեսութեան: Իսկ խեղճ մարդու
տեսությամբ գործիք գործած միջանի
մարդկանց քողարկուած միտումնե
րին, անգլիական լինել գործում է
գէշի ապահովութիւն, որովհետեւ
կորցնում է այն, ինչով նա ապրում
է և տեղը ոչինչ չի ստանում: Նա
խօսում է այն լանի մասին, որից
ոչինչ հասկացողութիւն չունի, բայց
անունից. ասում, անարդար է այն

մարդկանց, որոնց չի տեսել, չի
ճանաչում, իսկ ճանաչած գէշութե
մով խորք բաց լինել, և վա
նարանում է նրանց, որոնց իւր
էութեամբ ու հասկացողութիւնե
րով տիրի անհաշտ լինելով լինել:
Ոչինչով յանցաւոր չէ ամբար
թէ այդպէս է վարում, և կամ լին
նա տիրան յանցաւոր է, որովհետեւ
մամուլը փախուել իւր բարձրու
թիւքից առաջնորդելու և ագնի ու
օգտակար ընթացք տալու ամբար
կրիքին, այնքան է ստորանում, որ
չոյում է նրա կրիքին և ատելու
թեան կրակով հրդեհում նրան: Այն
պիսի գէշութեամբ, ուր մտածող մար
դը տիրի ցուէր այն երկրի վը
րայ, լինել ինչպէս ժողովրդի գլու
խը կորցրած հայտնում է իւր սրբ
ութիւնները, որով միայն նրա բա
րոյական աշխարհը կանգուն է մը
նում, լինել ինչպէս ամեն պատկա
ռանք կորցրած իւր հեղինակու
թիւքից առաջ՝ ինչ-որ պահանջ
ներ է անում, որի մասին ինքն էլ
տեղեկութիւն չունի: Այն ապակի
երկրի լինել առաջ էլ հրճուելով ի
րենց սարած խաղիքի վրայ, խո
րամանի տպաւորութեամբ յառաջա
մութեան նշաններ են դնում այդ
ապահովութեան մէջ և առանց ա
մտելու գտնել սակաւաթիւ հակա
ցողութիւնը դրում են:

Այն, ինչ անհեղափոխ էր, տեղի ու
նեցաւ: Թիֆլիսի քան ժողովրդ, մեր
գլխի կրիքն, ինչպէս, մանրամասնա
ր, կատարան, մշակներ, թողած ի
րանց սովորական անշարժութեան,
իրանց սովորական գէշի որ և է հասարա
կական գործ, քաղաք հասարակութեան
լինելու ստորագրութեամբ խոնարհ
ստորագրութեամբ մասնակցեցին և

կեղեցական ընտրութեան: Իսկ ինչ որ
կատարում էր ընտրական դահլիճ
ներում, ընտրութեան քաղաք—կարող
էր ոգեւորել նոյնիսկ ամենաանա
սիրտ մարդկանց: Երեսնակեցէր ձեկ (?)
անա մի կինա, մի չիւղի, մի անը
շան մանրամասն, որի կեանքի գէշ
ղըն է եղել միշտ լուր իրանց մեծի
առաջ և հնազանդուել իրանց հարու
տին, բոլորովին կեղաբարոյական
թողած իր ստեղծական լուծիւնը: Եւ
այնուհետեւ էր ինչ-որ լինել, խօսում
են յօգուտ այս կամ այն անհատութեան,
գիտադրում են մի ուրիշ ընտրու
թեանը...:

Մենք անհատներ ենք երկի և այս
պիսի տեսարաններ, ուր կրկնուած
վայրենիքներից շատերն այդ «խոսե
լիքներ լինելով, կրկնուած լինելով, չի
րաջները և կատարաններ» գը
լուին անցած՝ հրամաններ են
արձակել ջարդելու, վնասելու, ա
նուանարկելու նրանց, որոնք ի
րենց հետ չեն, որոնք իրենց
«կուտակութեան» չեն պատկա
նում, և այդ պարունի լինել ու
կատարաններն էլ չլացած ու կատա
րած՝ կուտակում են կուտակութեան
բառի համար, որի տակ լինել
նուած են միայն միջանի մարդկանց
նեղ ցանկութիւնները:

Մարդ պատահական և շատ լին
թիւ գէշութեան են այն բացառիկ
օրինակներից, որոնք գեղեցիկ կեր
պով ապացուցանում են, լինել ինչ
պիսի կուտակութեան մէջ են որո
նեկ մեր կեկ յառաջագլուխներն ի
րենց յաջողութեան բոլոր ոյժը, և
թէ ինչպիսի յառաջագլուխութեան
են ծառայել իրենց գործունէու
թեան ամբողջ ընթացքում:

Մենք այդ օրինակներից մինը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԼՈՐԱՆԵՆ ՍՈՒՐ

ԳԼՈՐԱՆԵՆ ԵՐԱՐՈՒՄԵՆՈՎ

(Վերջ, տես «Նոր-Դար» № 21)

ԵՐԱՐՈՒՄԵՆ ԵՐԱՐՈՒՄԵՆՈՎ

ՄԵՐԱՐՈՒՄԵՆ ԵՐԱՐՈՒՄԵՆՈՎ

Նոյն տեսարանը:

Տեսիլ 3.

Մարի և Ծառայ:

Ծառ. — Այն կինն էլ իմ իմ կրի
խայի հետ:

Մարի. — Որ նոր այտուղ էր:

Ծառ. — Այո: Հալու է կանգնում ու
քեկի վրայ, շատ հիւանդ է երևում: Սկս
ծամ կրկնի, ինչ կեկ է ու պարտի
զում նստել: Հիմա էլ ձեկ է հարց
նում:

Մարի. — Ներս հրաւիրել: Չնու
ծառ. (կամենալով գնալ, բայց կանգ
է առնում). — Տիկին, ինչքան նման է
այս երեխան մեր...

Մարի. — Լուր, լուր... քեկանից ոչ
որ կարծիք չի հարցնում: Զուտով ներս
հրաւիրել:

(Ծառան գնում է):

Մարի. — Ինչ է պատահել արդեօք...
Գնալու շատ յուզում էր... Մի րո
յէ... (Գնում է գէշի միջին դուռը):

Տեսիլ 4.

Մարի, Աննա *) և Գորգուհի:

Աննա. — Ես վերադարձայ... ես չկա
րողացայ հասնել մինչև տուն...

Մարի. — Ոչինչ: շատ բան արեցի:
Գորգ. բոլորովին տկար էր երևում: Ինչ
պատահեց ձեկ: Նստեցէր... նստեցէր
այտուղ... Գորգ. ոտքի վրայ չէր կարո
ղանում կանգնել... (Նստեցնում է Ան.
նային ցոյց տուած լուղաթուղի վը
րայ):

Աննա. — Այ, ինչն մենք պէտք է ի
րար պատահելիք... կամ ինչն դուք
այդ ատուհան բարի պէտք է լինէր
գէշի ինչ, գէշի իմ որդին:

Մարի. — Բայց ինչ, ինչ պատահեց
ձեկ:

Աննա. — Այտուղից դուրս գնալուց
յետոյ... առիթ խոր գագիթ, լինել հա
րուած հասցրեցի ձեկ... Այո... ես...
խորտակեցի ձեկ անդրադարձելով...
ձեկ մարդը սիրում... լացի և սուգի
փոխեցի... 25-ը դուք ոչինչով մեղաւոր
չէր... (Անելի շնորհագրութեամբ):

*) Այս տեսիլում Աննան առիթ ու
ծառայու է երևում: Իսկ և տեղի հայտ
նաւորութեան է երկար խօսակցութեամբ

ինչ... ներքեց ինչ...

Մարի. — Ինչ... դուք... Գորգ. խնդ
րում էր ներքեց ինչ... Ոչ. դուք
չպէտք է այդ անէք... դուք արժանի էք
յաջողութեան... որովհետեւ... դուք ապրի
էր... և այդ երեսց հինգ օրհնակ... Այո,
խոսիմ... (Գորգուհի Գորգուհին): Գորգ.
գէշի, արի ինչ մտա... (Ինքը մօտե
նում է Գորգ. համբուրում է և նստեց
նում խորքում) Այ, թէկուզ այտուղ...
նստիւ, աչքի լույս... (Արագ մօտենում
է սեղանին, վերցնում է նկարների աշ
րում և տալիս է Գորգուհին): Այ, սու,
հոգեկան, այս պիւր... անա, ինչ սի
րուն պատկերներ են... մէկ մէկ, մէկ
մէկ նայիւ... այ, այտուղ... դու մեկ
վրայ ուշք մի դարձնիւ... մենք մայրի
կից հետ խօսում ենք... Հիմա կուղար
կեմ քեկ համար խաղաղիկ էլ կտանի...
Ես հիմա մի փոքր մայրիկից հետ խօ
սում եմ... (Մօտենալով Աննային): Այո.
դուք ենթադրուել էք ձեկ առաջին սի
րայ աղեղնութեամբ... դուք խորքում
էր... և դա զարմանալի չէր մի անհորձ
օրհնակի համար:

Աննա. — Օ... որքան բարի էր... որ
քան բարի էր... իսկ ես... (Գլուխը
շունչ քաշելուց յետոյ, սրբելով արտա
սուրբ): Ահա... այդ էր պատճառը, որ
ճանապարհին սիրտս սկսեց թուլ
նալ... սուքերս հրաւիրեցին ին...

ծառայից... փոքր էր մնում, որ
վայր ընկնէի... միայն այնքան յաջո
ղութեց ինչ, որ կարողացայ փոքր ի շա
տէ մի յարմարաւոր տեղ նստել... Փո
ղցի անցողութեամբ անդնեցը նայում էին
ինչ կատարաններով... Պատուեց գլու
խս... էլ չեմ յիշում... (Ինչեցնելով ձա
յն): Երևում, ինչպէս երևում էր, վա
րեցիկ էր... որովհետեւ նրա լույսի ձա
յնը ինչ արթնացրեց... և ես... հազիւ
վերադարձայ... Այտուղ առիթ մօտ
էր... 25-ը պարտիւրում մի փոքր հան
գուտացայ...

Մարի. — Զատ խեղճութիւն էր արել,
որ վերադարձել էր ինչ մօտ... Գորգ. բո
լորովին գունատուած էր, և լինել... հազը
ձեկ համարում չի տալիս... Ես հիմա
կուղարկեմ բժշկի:

միայն մէջքերին, և գրանդի շատ-նում ենք առայժմս:

Սակայն կեղծ յառաջագիտելի ստեղծած կործանիչ գրութեան մի աչքի բնկնող փաստն չենք կարող այդտեղ չլիշտատակել:

Ով որ զանազան ժողովուրդներն պատմութեանն և կեանքին ծանօթ է, նա մեզ հետ կը համաձայնի, որ ուրիշ ժողովուրդներին հետ համեմատած՝ հայերն այլ գաւառա-թիւններին վերաբերութեամբ աւելի համբերող են. գաւառական տար-բերութեան համար հայերը իսկա-պէս միմեանց հետ չեն կռուել, ինչ-պէս այդ յաճախ պատահել է աւե-լի գաղութացած երկրներում. հրէա ներն և հայերը սակայն են միմեանց հետ հաշտ, ինչպէս և կաթողիկ ու հայադաւան հայերը միշտ յարգել են միմեանց գաւառները:

Ով որ յիշում է, նա գիտէ, թէ «յառաջագիտութեան» անունով ինչ-պէս յարուցուեց «առանց կրօնի խորութեան» ինքնաբեր. թէ ինչ-պէս արհեստական ճանապարհով կամեցան մեծ գաւառութեան պատ-կանդուն միւսի գէմ դրուել, և թե-թեմատութեամբ աղմուկ բարձ-րացնելու համար այդպիսի մի ան-տեղի խնդիր յարուցանելով ազատ ասպարէզ տրուեցաւ հաւատարմու-թեան և նորանոր աղանդներին: Եւ «յառաջագիտութեան» այդ նոր քայ-լը քողարկուած էր լինում գեղեցիկ և մեծադիւք բառերով:

Կրօնը ներքին համոզմունք է, և ա-մեն մարդ կարող է իւր առանձին, ներքին համոզմունքը ունենալ, որը ազատ է և պէտք է յարգել:

Ով կարող է այդ արդար սկզբ-րունքի գէմ լինել, ով կարող է, գիտակցաբար բռնաբարել մի մար-դու ներքին համոզմունքը:

Պէտք է մահմեդականի մէջ յար-զիւ նրա կրօնը, որքան էլ որ դա տարբեր է քրիստոնէական կրօնից. հայադաւան (յուստորջական) հայը, բողոքական հայը, կաթողիկ հայը «մահմեդական» հայը համահասարակ են, և կրօնի տարբերութեան պատ-

ճառով միմեանց դէմ չպէտք է դի-նուեն, որովհետեւ, ինչպէս ասուած է, կրօնը ներքին համոզմունք է, ուրիշ համոզմունքի տարբերու-թիւնն իրաւունք չէ տալիս մարդ-կանց միմեանց հետ թշնամանալու, այլ պէտք է իրեն մի ժողովուրդի ան-դամներ սիրով լինեն և հաշտ սու-րեն: Այդ հիման վրայ է յարուց-ւում «առանց կրօնի խորութեան», «յուստուր, յառաջագիտ» խնդիրը:

Բայց որ այդ լուրջեցեցիկ և մեծադիւք բառեր են և ծառայում են մարերը մոլորեցնելու—գրան ապացոյց այժ-ման գրութիւնը:

Այսօր ամենամեծ «յառաջագիտու-թիւնն» այն է համարում, երբ հայերն իւր որդուն, մարդը իւր կը-նոջը, եղբայրն եղբորը, գրացոյն գրացուն, առում, հարածում է, ո-րովհետեւ Զէ համոզմունքի չեն, ո-րովհետեւ խրաբանչիւրն երուստեմ հասնելու համար տարբեր ճանա-պարհով է գնում:

Եւ համոզմունքի տարբերութեան համար թշնամութեան, ատկութեան որովք սերմանում են ոչ թէ տար-բեր ժողովուրդներն և տարբեր գաւա-նութեան պատկանող հասարակու-թիւններն մէջ, այլ նախկին հայադա-ւանների մէջ:

Այդ ատկութիւնը, այդ թշ-նամութիւնը սերմանողները «առանց կրօնի խորութեան» սկզբունքը փա-ռաբանող մեր կեղծ յառաջագիտու-թիւնն են...

Եւ այդ «յառաջագիտութեան» ար-դիւնքն է մեր արդի գրութիւնը, որը մենք վերն արձանագրեցինք:

Ով որ մտածելու ընդունակ է, նա կը տեսնի, որ այդ «յառաջագի-տութիւնը» տանում է գէպի խաւար, գէպի վայրենական գրութիւն, գէպի անկում, որոնցից ազատուել կարելի չէ անպիսի արած մեծադիւք բառե-րով:

Փետրուարի 4-ից «Նոր-Դար»-ին քաժամորդ գրողները վճարում են 9 րոպէ: Տարեկան քաժա-մորդագիրն պոստի ծախքով 01 րոպէ է, արտասահման 40 Քը-րանկ:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

4. Պոլսի մեր թղթակցի յունուար 14 թուակիր մի ընդարձակ նամակից հա-նում ենք հետեւեալ կտորը:

«Այսօր բաւական մեծ չքով կատրուե-ցաւ Տիգրան Գաբրիելեանի յուրա-կաւորութեան հանդէսը: Հայր քաղաքից ու պատրիարքի կողմից յայտարարեց, որ հանգուցեալը 1893 թուականին բա-րեգործական նպատակով մի կտակ էր յանձնել պատրիարքարանին և թէ այդ կտակը պիտի բացուի հանգուցեալի ժա-ռանգների հաւաքուելուց յետոյ: Ասում են, որ կտակի գումարը մեծ է, մինչև 50 հազար ոսկի (425,000 րուբլի):»

Ռուսաց թերթերի ասելով, ներկա-յումս Կիւտնէն է մի թուրք սպայ Սա-դըլ-բէյ, որը գնացել է այնտեղ ուսում-նասիրելու կազմակերպի ծառայութեան եղանակը: Արդէն երբեք տարին է, որ Սադըլ-բէյը գնում է Ռուսիայում և կարողացել է կատարելապէս ուսումնա-սիրել Ռուսաց լեզուն: Նրա հետ են և ուրիշ երկու թուրք սպաներ, որոնք ու-սանում են Ռուսական զինուորական կարգերը: Առաջին երկու տարիները Սադըլ-բէյը Պետերբուրգում էր, իսկ այժմ, սուլթանի ցանկութեամբ, պատ-րաստում է կազմակերպի հրահանգիչ դառնալու թերթական զօրքի մէջ:

Փետրուարի 5-ին պետական խորհրդ-դի ընդհանուր ժողովում պիտի քննուէին եկեղեցական-ծխական դպրոցների վար-չական կանոնադրութեան նոր ծրա-վերները:

Երեսնի նահանգապետ, «Նով. Օր.»-ի ասելով, նշանակում է Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետ գը Վ. Փ. Տիգրիսեանը, իսկ Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետ նշա-նակում է Քուլեշայի նահանգապետի գեղական գործերին վերաբերեալ ա-տեանի անդամ գնդապետ Պրեյնցը:

Կանանց բժշկական ինստիտուտի ծրա-գրելը քննելիս ձայներն առաւելութիւն է ստացուել հրէայ կանանց թոյլ շտապ ու այդ ինստիտուտը մտնել:

Պետական խորհրդին առաջադրութիւն է եղած մասնաւոր անձերին իրաւունք տալ Սեւ-ձովի չրջանում արքունական հող ձեռք բերելու այն պայմանով, որ արքունի գանձարանն իրաւունք ունե-նայ յետ գնելու վաճառուած հողերը:

Ինչպէս լսում է, կառավարչական չըր-ջաններում նորից խնդր է յարուցուել կայսրութեան մէջ եկամտային հարկ մտցնելու:

Փետրուարի 3-ին Սոլովյակի էթանա-գին և ձրի հաշարանի օգտին Թիֆլիսի ժողովարանում տեղի ունեցած համեր-գը յաջող անցաւ: Համերգից յետոյ տեղի ունեցան պարեր: Մուտքը մօտ 2000 ր. են հաշոււմ:

Վերջին երկու շաբաթուայ ընթացքում եղանակը Թիֆլիսում փոփոխական էր. երկինքը ամպում էր, սկսում էր ձիւնի նման մի բան դալ-քայց քամին փչում էր, երկինքը բացում, արեգակը իւր պայծառ-գէտը ցոյց տալիս. չուտով դարձեալ պըր-տորում էր, մեզմ դրանախին հետեւում էր ցուրտ քամի, և այդպէս շաբաթական էր: Փետր. 5 ի գիշերը սկսեց ձիւնել, իսկ 6-ին կարգին ձիւն էր գոլիս: Թիֆ-լիսը չըջապատող լինելը ձիւնով ծածկուած են և քաղաքը հիւսիսային քաղաքի կերպարանք է ստացել: Երեւում է, որ ձմեռը դեռ մեր առաջն է:

Մեծ-ՍԱՆՔԱՅԻ. (Նոր-Նախիջևանի գա-ւառ):—Այս գիշերը տաք տաքի առաջ յետ ընկած գիւղերից մէկն էր, ոչ կա-նոնաւոր ուսումնարան ունէր և ոչ օրի-նուոր ուսուցիչ: Բնակիչները յարաբե-րութիւն ունէին քաղաքացուց հետ, ուս-կայն այդ չէր կարող նրանց միայն լու-ստարել: Այդ ժամանակամիջոցում Մեծ-Սալայի երեստապետներն մի խումբ, որի պարագլուխն էր պ. Կ. Չոհրաբ., աշխա-տեց ընթերցանութիւն տարածել հա-տարակութեան խաւերում, բերել տալով Թիֆլիսից գրական գրքեր ամեն ճա-շակի յարմար, և խմբի իւրերանջիւր անդամ աշխատում էր համոզել այդ-բերանաւ կարողացող իւր համագիւղա-ցուն ձրիապէս գրքեր կարդալ: Խմբի ապր ձեռնարկութիւնը բաւական նրպա-տեց ընթերցանութեան տարածուելուն: Անցաւ տաք տաքի, այլևս չկայ առա-ջուայ խորհուլ ուսումնարանի շէնքը. նրա տեղ այժմ մեծ-սալայից կանգնե-լին մի այնպիսի հայակաղ շէնք, որի նմանը չկայ այստեղի միւս հինգ հայա-բերնակի գիւղերում: Հասարակութեան փոքր ի շատ հասկացող գետն չբաւա-կանացաւ այդ մէկ ուսումնարանով, նա մի ուրիշ ուսումնարանի էլ պէտքը գգա-ցաւ աղջկանց համար էր: Ամբողջ հասա-րակութեան համաձայնութեամբ 1895 թ. պ. Ստեփան Տոնպետանցի և իւր ընկերոջ ջանքերով շինուեց մի օրի-նակի երկրորդ ուսումնարան Մեծ-

Սալայում: Մեծ-Սալայում ոչ մի ժամա-նակ չէր պատահած, որ ուսուցիչները ծննդեան ճաբաղայցի երեկոյեան «աւե-տիս» ման գալին, բայց այս տարի մեր ուսուցչական խումբը «աւետիս» ման ե-կաւ և գոյացած արդիւնքը յատկացրեց ուսումնարանի մատենադարանին, մինչ-դեռ ամեն տարի տեղեւոր երիտասարդնե-րը քանի մի խմբի բաժանուած՝ «աւե-տիս»-ից գոյացած վաղով «արար» գնելով, «ղափուլ-գուռնա» վարձելով, փչացնում էին: Որքան ցանկալի էր, որ ձմեռ երի-տասարդները փոխանակ վատնելու «ա-ւետիս»-ից գոյացած վաղով, որ հասնում է մինչև 40—50 րուբլու, հետեւէին ու-սուցչիները օրինակին և այդ յանձնէին ու-սումնարանի մատենադարանին:

ՍԱՆՔԱՅԻ. —Անցեալ անգամ հա-ղորդեցինք ժամագործ Գ. Վանդեանի երկելի մահը: Հանգուցեալը մեռաւ ոչ մի ապահովութիւն չթողնելով իւր բաղ-մանդամ գերդաստանին. չոր հացի կա-թօտ թողեց 8—9 թոթովալիսու մանուկ-ներ: Գովել է մեր հայրենակից եղ-բայրների բարի գործը, որոնք հանգա-նակութիւն են լսաց արել մի ընտանիք կեանքի ալիքներին գոհ չուտել համար: Այդ նպատակի համար հանգանակուած է մօտ հազար րուբլի: Ափսոս միայն, որ մինչև այսօր չարտագործ չէ յայտնուած, թէ և մերանի կապակցի ծննդաւորու-թիւններ բռնուած են: Որ աստեանի բարոյապէս մեռած մարդ պիտի լինէր արդիւք, որ ձեռք բարձրացնէր ահապին գերդաստան միակ աշխատող ձեռքը սպանելու, որբացնելով մի ամբողջ ըն-տանիք:

Մենք ստացանք «Արցախ», երկասի-րութիւն Մախար Կախ. Բարխուդարեանի: Այս ստուարահատոր գիրքը պարունա-կում է իւր մէջ Արցախի մանրամասն նկարագրելու ամեն առեւտիւք: Սա մի գնահատելի աշխատութիւն է, որ պատկի կարող է բերել գէր. երկասի-րութիւն: Տպւում է Բաղուում, անցեալ 1895 թուին. գրին է 1 րուբլի 50 կապ:

Խմբագրութիւն ստացաւ ամեն. Մատ-թէնու արքան. Իզմիրլեանի վիմագիր պատկերը, որ մեծ աշխատութեամբ ար-տանակարել է Ս. Սողոմոնեան Կ. Պոլսի պալատական լուսանկարիչ Արգուլյան հղարարների խիսկանից հանած լուսա-նկարից, որ միակ յաջող լուսանկարն է սրբ. պատրիարքի լուսանկարների մէջ: Արգուլյան հղարարների հանած լուսա-նկարից կայ միմիայն մեր խմբագրատան

կենտմ տեղից և ուղղում է դէպի նրա սենեակը: Մի երկու քայլ էր փոխել նա՝ հապի շարժուելով, երբ Տիգրանը գը-լաբիւր ձեռքին, ամենապատկառ արա-մագրութեան տակ, գործ է գալիս աջ դռնից և կամենում է գնալ մէջին դռ-նով: Սրա աչքը ընկնում է Գուրգէնի վրայ կանգ է առնում և լարուած ու-շադրութեամբ շարունակում է նայել Գուրգէնին:

Մարի. (Անային). —Ամուսին... չտա-պիր գնանք:

Անա. (հաղիւ արտասանելով). —Ամու-սին... (Մի ձեռքով յեկում է բաղկա-թուկ մէջքին):

Մարի. (սուր հայեացք գցելով Տիգրա-նի վրայ). —Ինչու կանգ առիք, պարոն... 2եղ չվրթեցնում է երեխան... Դան է իմ դաւակը, որին պէտք է տանք մեր անունը:

Տիգր. —Տէր Աստուած... (Տեսնելով Անային, որը հաղիւ կանգնած է դէպի նա մէջքով): Իսկ այդ... տիկինը...

Մարի. —Իսկ այս իմ գաւակի մայրն է: Տիգր. (շանթահար). —Քո գաւակի մայրը...

Անա. (հաղիւ գտնում է դէպի Տիգ-րանը և աչքերը գցելով նրա աչքերին). —Դուք... կը իշխէ ինձ...

Տիգր. (ձիւ արձակելով). —Անա... (Եւ աչքերը մերկնայաբար փակում է ձեռ-քով):

Մարի. (թուխաւոր). —Ուրեմն ճանա-չեցիք իմ որդուն է:

Տիգր. —Օհ... Ես հիմայ եմ հասկա-նում, թէ ինչ խաղ խաղացիք ինձ հետ... Ես հիմայ եմ հասկանում, թէ որքան ստոր արարած եմ եղել ես... Հիմայ է երեսմ ինձ այն Գամուկեան սուրբ, որ ութ տարի շարունակ կախուած է եղել գլխի վերեւ և ես քաջութիւն չեմ ու-նեցել տեսնելու նրան... Ես հիմայ հա-սկանում եմ, որ այլևս փրկութիւն չկայ ինձ... չկայ... Ահ... Բայց և այնպէս... ես պատրաստ եմ, որպէս մըջին, ընկ-նել ձեր օտքերի տակ, որպէս սողուն հայցել ինձ գո՛վ... գո՛վ միայն... Մարի. —Հիմայ դու ինքդ լաւ ես հա-սկանում, թէ ինչ «հարուած» հասցրելիք դու ինձ... թէ որպիսի «ճաք» առաջաց-րեցիք ապակիի վրայ, թէ, վերջապէս, որպիսի «ժանտահար օձ» պցցիք իմ կուրծքը...

Տիգր. —Ահ, զգում եմ... զգում եմ... Ես եմ ապերախար... ես եմ մեղաւո-րը... Գո՛վ... գո՛վ միայն... Մարի. —Դիցուք թէ ես գիտեցի, բայց կարող է արդեօք գիտալ քեզ սա... (ցոյց տալով Անային վրայ): Իսկ եթէ սա իւր անասման բարութեամբ գիտալ և ների էլ քեզ... Ինչ է ասեղաւ լու խիղճը քեզ... Նայիր... ահա... հաղիւ է ընկած լուր-

կաթոռի վրայ... անյոյս... կիսակին-դան... (Վճռական): Դու խորատակէր ես սրանց գոյութիւնը... դու խորատակէցիք և իմ կեանքը... Դու քո անմիա վար-մունքով գլորել ես մեզ մի այնպիսի անգունը, որից կարելի է փրկութիւն գտնել միմիայն մահով... այն, մահով... Բայց դու դեռ կարող ես մեզինց միայն մէկին փրկել—այս երեխային միայն, տալով սրան մեր անունը, որն էլ պատ-րաստ կըլինի իւր հրեշտակային անմե-ղութեամբ ներել քեզ:

Տիգր. —Պէտք է փրկել... պէտք է փրկել... և կը փրկեմ... Իսկ դու...

Մարի. —Իսկ մենք ամուսիններ կը-մանք միայն աշխարհի, հասարակու-թեան առաջ... և այն Գամուկեան սու-րբ, որի ներկայութիւնը միայն զգում էի ես, այժմ պարզապէս կախուած կը-լինի մեր երկուսիս մէջ... և ամեն մէկս, տեսնելով նրան, կիմանանք, թէ որքան հեռու ենք միմեանցից... Ապարադանի վրայ ես չեմ կամենում մտածել ան-գամ, որովհետեւ նախ այս երեխային անուն է հարկաւոր և երկրորդ՝ չէի ցանկանալ, որ մեր վարմունքով շատե-րի համար վատ օրինակ դառնայինք և ընդհանրութեան համար—բամբասանքի և ծաղրի առարկայ:

Անա. (հաղիւ առաջ դալով). —Ո՛հ, ո՛հ...

Խղճացէք ինձ... Ես չեմ եկել անջատե-լու ձեռք... ես... չեմ եկել... վրէժ առ-նելու... Ես չեմ եկել... որպէս ուրուա-կան... կանգնելու... ձեռ երկուսից մէջ... Տղամարդկանց թուլութիւննե-ր... աշխարհ... ներդրումիւ միշտ... ներդրումիւ կեցեք... և դուք... տիկին... Ահ ես... ես եմ ինքզնում այդ... մե-ծահոգի եղեք... ազաւում եմ... Թողէք ինձ... գոնէ հանգիստ մեռնեմ...

Մարի. (զուլեւ բացասաբար շարժե-լով). —Մեր մէջ ամեն ինչ յիշացաւ:

Անա. (շանթահար). —Ահ... օղ... (Փ-բորում է կանգնած տեղի և ընկնում է բաղկաթուկ վրայ): Օ՛ղ... ինձ... շուն-չը...

Մարի. —Անա... Անա... Ինչ պա-տահեց քեզ...

Անա. —Ընդ... շուն... օղ... (Աչ-քերը փակում է):

Մարի. (ձեռքերը կոտրատելով) Ինչ անգունութիւն իմ կողմից...

Տիգր. (զգրելով Անայի առաջ). —Ո՛հ, գոնէ դու ինձ ներել... զգուշացե՛ք...

Անա. (աչքերը հաղիւ բանալով). —Նե-րում եմ... Գուրգէն... (Փակում է կրկին աչքերը և թուլանում):

Մարի. (սարսափած). —Տէր Աստուած...

Նոյնք եւ ծնունդ: Ծնւ. (նրա մանկով, կանգնում է գլուխ մօտ). —Բժիշկը (և աղչած է մը-նում):

(Տիգրանը յուսահատ քաշում է մի կողմ, ընկնում է բաղկաթուկի խորք և երեսը ծածկում է ձեռքերով):

Գուրգ. (որ չգիտէր, թէ ինչ է կատար-ւում իւր շուրջը, յանկարծ վայր է գը-ցում ալլոմը և վազում է դէպի մօր գիւղի քրտապատան). —Մայրիկ... մայ-րիկ...

Մարի. (աչքերն արտասուելով մօտե-նում է Գուրգէնին և գիտատ մօր պէս սեղմելով իւր կուրծքին). —Գուրգէնիկ... քո մայրը ես եմ:

(Վաղաղօր)

Իմին Տէր-Գրիգորեան:

ՎՐԻՊՊ. Ես գրումս թերթին Ձե 17-ում հրատարակուած մարի մէջ, առաջին երեք հինգերորդ սինակում տպուած է, Տիգր. և հոգակս, միթէ կապածու ես... պէտք է լինի «...միթէ ես կապածու եմ...» Իսկ Ձե 18-ում, երկրորդ երեսում և երրորդ սինակ-կում տպուած է «Անա... ես ո՛վ եմ... ճանա-չում եմ թէ ո՛ր... ես... ինչպէք որեք... այն արտասուած, խորում, հոգակս մեռած, բարոյապէս խայտառակուած Անա արձկն... եմ», պէտք է լինի, «...Անա արձկն...» եւ եմ:

մէջ երկու դիւրով, որոնցից մէկը է ար-
տանկարուած և վիճակաւ մը վերջիւ
պատկերը: Վիճակաւ մը պատկերը բո-
լորովին նման է լուսանկարին և մօտ
4 անգամ մեծացած: Հրատարակելն է
Անդրեաս Աստուան: Գինն է 1 ռուբլի:

ՆԱԽԱԿ ԽՈՐԱԳՐԱՌԻԹԵԱՆ

Մեծագործող ու. Խոբարտ:

Խոբարտը խոբարտ ևս «Նոր-Գա-
ր»-ի, առաջինը համարները մէկում մի
անկիւն չորսէր երկարող:

Անցեալ չորսըստը ի, յաւուարի 31-ի
երկարեան, հրատարակած է լուսանկար
մէկի հարսանիաց հանդիսին: Նկար-
ագրում ևս մի տխուր դէպք, որին ա-
կանատես եղաւ:

Երբոր աղջկայ տանից եկանք եկեղե-
ցի (Գուկից ու. Աստուածամի), պատ-
կող քահանան նորապետային և իւր հօ-
քը հրաւիրեց խորան: Յուր ևս եկեղեցու
մէջ ամբողջ մէկ ժամ աշտուած մնացող
էինք կանգնած. ոչ քահանան և ոչ էլ
նորապետային ու իւր հայրն էին երևում:
Այս հանդիսը ոչ մի կերպ չէինք կա-
րողանում լուծել, մինչև որ խորանից
ինչ-որ ձայնիւ լսուեցան. հետաքրք-
րութեամբ լսուեցանք ինչ որ տալու հա-
մար, մօտեցաւ խորանին, Աստուած իմ,
ինչ ևս լսում... քահանան առեալով է
սկսել, նա չի ուզում պատկել, մինչև
որ իւր պահանջածը՝ այն էլ կանխիկ
չեն վճարել: Խորան նորապետային աղեկ-
ամբողջ խնդրում է, աչք-հայր, պատ-
կիր, ինչքան որ հարկն է կրկնարեմ:

«Ոչ, չեմ պատկել, մինչև որ այսքան
կանխիկ չէք վճարել»: «Տէր-հայր, ամօթ
է, հիւսիս ամբողջ մէկ ժամ է, մեզ են
սպասում»: «Ոչ, ոչ, դարձեալ ոչ»: Վեր-
ջապէս նորապետային դիմանելով վճա-
րում է կանխիկ, քահանան չի բաւակա-
նանում այդքանով, աւելի է պահան-
ջում, հակառակ դէպքում՝ չէ ուզում պը-
սակել: Նորապետային համբերութիւնը
հաղթելով, խորան է վճարածն էլ և կրք-
կին հրաւիրում է քահանային, որ պատ-
կի, ապա թէ ոչ... Վերջապէս, քահա-
նան, չգիտեմ վախենալով ուստանալի-
ման, թէ հակախաղով իւր աղեկ վար-
մունքը պատկել:

Ես իմ մէջ փառք տուի Աստուծուն,
որ այդպէս տեսարանը առանց տուր-
դմանի անցաւ: Բայց ոչ, իզուր էի կար-
ծում, թէ ամեն բան վերջացած է.

Երբ պատկի ուրբ խորանը կա-
տարելուց յետոյ վերադարձանք տուն,
այստեղ բազմութիւն հիւրերի ներկայու-
թեամբ սկսուեցան նոր ոտակարգութիւն,
որն աւելի սաստիկ էր, քան առաջինը:
Բայց այժմ տէր-հայրը մենակ չէր. նրա
հետ միացել էր և մի ուրիշ քահանայ:

Նորապետային այս խաղաղութիւնը
թեանք վերջ տալու համար, իւր խոս-
տացածի վրայ հինգ ռուբլի ևս աւելաց-
րեց, որը դարձեալ քիչ համարելով,
պատանապաստեալ հայրը մերժեց ընդունել:
Համբերութիւն հասնելով ստիպուած
եղաւ միջամտել, բայց մինչ այդ, արժա-
նապատիւ հայրերը արդէն դուրս գնա-
ցին փողոց: Այնտեղից տիրացուի միջո-
ցով ապագայցին, թէ ինչ տալիս էր
տուէր, մենք գնում ենք:

Այս տխուր իրադրութիւնը նկարագրե-
լով, հոգեւոր իշխանութեան ուշադրու-
թիւնն ենք հրաւիրում, որ վերջնակա-
նապէս արմատախիլ անէ այս և նման
վատ սովորութիւնները, որոնց պատճա-
ռով եկեղեցում առեալով է լինում, իսկ
քահանաները (բացի միջանորոգ) չարի
են դարձել: Այսպիսի դէպքերը գրեթէ
միշտ կրկնուած են ոչ թէ միայն պատկի
այլ և թագման, մկրտութեան և ուրիշ
օրինակատարութիւնների ժամանակ:

Անա թէ որտեղ պէտք է որոնել զը-
խուրդ պատճառը, որ օրեցօր ժողո-
վորը ստաշում է եկեղեցուց և առում
հոգեւորականութիւնը:

Արշակ Թեւան.

Թիֆլիս, 3 փետր.

ՄԻՋԱԳՈՒՅԻՆ ԽՈՐԱԳՐԱՌԻԹԵԱՆ

(Հարց, տես Շնոր-Գար» № 20.)

Թէլի հայրերիցը 2-ինաստունն է, աւե-
լի ուղիղ՝ հնդկա-2-ինը, որ մինչև այժմ
էլ վայրենի ձեռք կարելի է գտնել թէլի
ամենամօտիկ ցեղին պատկանող thea
assamica-ն: Սակայն սկզբներում թէլի
հունձն այնքան էլ չափ քնդարձակ տա-
րածութիւն չէ ունեցել: Թէլի թէլը չի-
նայինների յայտնի է եղել դեռ անյիշա-
տակ ժամանակներից. բայց հին ժամա-
նակներն ուս աւելի զեղի տեղ է գործը-
ածուել, քան թէ խմբէր: Առաջին ան-
գամ բուսականութիւնն է ժողովրդ-
ական դարձրել այդ խմբէրը: Բուսա-
բանական, որ բուսականութիւնն վերջին քա-
րուիչն է եղել և հնդկաստանից 2-ինաս-
տան դարձրելուց առաջիններից մէկը,
իւր հետեւողներին կտակել է, որ գործը-
ածեն թէլը, որպէս միջոց դեղատոմսի
դէմ, ինչպէս և հոգու առողջութիւնը
պահպանելու և կրօնային սիրագործու-
թեանց ընդունակ դարձնելու միջոց:

Եւ իրար, Գ. և Գ. դարձրելով թէլը
սկսում է 2-ինաստանում ընդհանուր
գործածական խմբէր դառնալ ոչ միայն
բուսականութիւնն ընդունողներին, այլ
և այլ կրօնը չգիտանողների և արեւելի
այսպիսի մէջ: Ժամանակի զրահակա-
նները ահալին ուսումնասիրութիւնները,
զովեանները, ձօնը են գրել թէլի հա-
մար: Նրանցից, ոմանք պնդում են, թէ
թէլը և քնեմածութեան դէմ դեղ է. ու-
մանք էլ ենթադրում են, թէ թէլը գոր-
ծածողի մտաւոր ընդունակութիւնները
մաքուր ու թարմ կրկնելով: «Թէլ խմե-
ցէր, — գրում են զրեք, — թէլը զօ-
րացնում է մարդու ուղին, քնքշացնում
է սիրտը, հեռացնում է յոգեւորութիւնը,
դարձնում է միտքը և չէ թողնում այսին
որ ծուրութիւնը յաղթէ, նա թիկեաց-
նում է մարմնի և պարզում բնութե-
անը»:

Բնական է, որ այսպիսի գովառանք-
ներից յետոյ, չինաստանից սկսելով ան-
հատուր լինելով թէլի մշակութեան, և
յիւրաքանչեւ դանի մի շինացի, որ մի
կտոր յարմարեալ հող չունենայ ու այդ
թէլի անկարգն չգրաւան: Սակայն
այժմ 2-ինաստանում բոլորովին հաղու-
գիւս երեւոյթ չեն կարգում նաև թէլի
չափ քնդարձակ տնկարանները, որոնք
չափ անգամ ամբողջ լեռների լանջերը
բռնած են լինում:

2-ինաստանում թէլը սովորաբար
երեք անգամ են քաղում՝ ապրիլին, յու-
նիսին և յուլիսի վերջին: Սովորաբար
առաջին նուազ քաղում են թէլի անուկի
վրայ երեսն եկած առաջին երեք տե-
րեւները, դրան սկսելով արեւի տակ և
այլ 12 զանազան գործողութիւնների
ենթարկելով ստացում է մեր գործա-
ծած սե թէլը: Այդ գործողութիւնները
կատարում էին ձեռքով, սակայն ժա-
մանակի ընթացքում թէլի պահանջը
չափանալով, այժմ արդէն սկսել են այդ
գործողութիւնները ստալ կատարել,
ճիշտ այնպէս, ինչպէս կատարում են
մեզանում գինին քանակով:

Թէլ պատրաստողները թէլը ծախում
են էման, ֆուտը 10 կոպէկ: Ցատուկ
մանրակամաններ չընդուն են երկրի մէջ,
ամենայն տեղ գտնւում են թէլը, որն երկ-
րորդ, երրորդ ձեռք անցնելով, շատ ան-
գամ աւելի գին է ստանում, և վերջա-
պէս տեղերը, ուրիշ բոլորների տեղերին
հետ խառնուելով, հասնում է մեղ 10 կո-
պէկանոց իսկական թէլը 3 մանթիանոց
անմաքուր թէլի գարձած:

Թէլի անկարգութիւնը կան նաև ձապը-
նայում, ուր նոյնպէս շատ փայլ է մտել
այդ բոլորի մշակութիւնը: Թէլի սկսում
է տաք եղանակ, խոնավութիւն, եղա-
նակի քիչ փափուկանում թէլին. մի քանի
տեղերում թէլը զլանում է նոյնիսկ
9° ցրտի, բայց այդ ժամանակ առան-
ձին հոգածութիւն է ուղղում:

Պէտք է ասել, որ անգլիացիներն ու
հոլանդացիները փողոց են ուղարկու-
թիւն դարձրել թէլի վրայ և փորձ են
արել իրենց անկարգութիւնները
ոն թէլի տնկարաններ հաստատելու.
այսպէս, օրինակ, արդէն թէլի անկարա-
ններ կան հիմապիսի լեռների խոնա-
լանջերում, Ցէլյուն և Եւսա կղզիների
վրայ, ամենտեղ էլ աշտուածութեան
աճում է թէլը: Թէլի մշակութիւնն ա-
ռանձին գարի ստացաւ, երբ սուրճի
ծառերը մտանուրում լինելով Ցէլյունում,
գործեց տեղի թէլի տնկարանները բը-
նեցին, որոնք փոխանակ ապրեկան
միայն 3 քաղ տալու, 3—4 շաբաթ մի
անգամ քաղում են և այն էլ առատու-
րէն: 2-ինաստանում թէլի ծառը 12 տա-
րուց աւելի չէ ապրում, Ցէլյունում դա
30 տարի էլ է ապրում: Այդ ամենի
վրայ պէտք է անկարգութիւն և այն, թէ
մինչ 2-ինաստանում թէլը հաւաքում,
չարացնում, պարարտում են նահապե-
սեանական միջոցով, հնդկաստանում և
Ցէլյունում այդ ամենը կատարում է
միջոցով: Այնպէս որ ներկայումս

թէլի տնկարան մի նշանաւոր մասն 2-
ինաստանից անցել է Եւրոպայի ձեռքը,
թէլի առաջնակարգ տեղը դարձեալ 2-
ինաստանին է պատկանում: Վերջին 25
տարուայ ընթացքում 2-ինաստանի թէլի
առեւտուրը կրկնապատկուել է, իսկ վեր-
ջին 5 տարուայ միջոցում 37% է աւե-
լացել: 1889 թուին, օրինակ, 2-ինաս-
տանը 2013 պիկուլ թէլ է արտահանել,
մինչդեռ յայտ փաճառանոցներում եղած
թէլի քանակութիւնը հասնում էր մօտ
4433 միլիոն ֆունտի, որից համարեա
կէտր բաժին էր ընկնում Եւրոպային,
Միացեալ-Նահանգներին 4-րդ մասը,
Ռուսիային 1%-ը: 1850 թուին 2-ինաս-
տանը մասնավարար էլ 78 միլիոն, իսկ
ձապընիսն 10 միլիոն ֆունտ: Սակայն
1889 թուին արդէն այդ արտահանու-
թիւնը 37% պակասեց: Եւ այդ տեղը
կողաւ հնդկաստանը, որը մինչև 1880
թիւը ոչինչ գեր չէր խաղում թէլի
փաճառանոցներում, բայց այդ թուից
սկսած մըցումն սկսեց 2-ինաստանի հետ
և արդէն նրանից խնց նրա թէլի ար-
դեւերի 25%-ը կարծում է, որ մօտիկ
ապագայում հնդկաստանը իւր ձեռքն է
ձգելու թէլի առեւտրի կէտը:

Թէ ինչքան մեծ օգուտ ունեցաւ
Եւրոպան թէլի տնկարանների հաստա-
տելուց իւր երկրում, այդ կարելի է հա-
կանալ հենց այն հանգամանքից, որ
Ռուսիան թէլի գործ է անում հրապա-
րակում եղած թէլի հողին 1%-ը մտքը,
այսինքն մօտ 2 միլիոն պուլ, բայց և
այնպէս վճարում է (գործարանատէրի
միջոցով) 38 միլիոն ռուբլի, իսկ ժողո-
վորը շատ աւելի է վճարում, մինչ-
դեռ Եւրոպան գործ է անում բոլոր
թէլի կէտը, հետեւաբար այն ահալին
զուտաբար, որ իւրաքանչիւր տարի անգ-
լիացիների դրամայից դուրս էր գալու
2-ինաստան ուղղուելով, այժմ արդէն
մտած է Եւրոպայում: Այդ բաւական չէ,
անգլիացիք դեռ արտահանում էլ են:
Ինքնաբերական հակախաղի է,
թէ ինչ մեծ նշանակութիւն կարող է
ունենալ թէլի անկարգութիւնը նաև մեզ հա-
մար, եթէ յայտնուի մեզանում, Գովա-
սում ևս թէլի տնկարաններ հաստատել:
(Վերջը միտ անգամ):

Փուռ-21.

ԹՂԵԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱԽԱԿ ԹԻՒՐԻԹԻՆԵՐ

(«Նոր-Գար»-ի թղթակցից)

Գ. ՊԱՆԻՍ, 27 յունուարի:

Թուրք կառավարութիւնը այժմ իւր
ամբողջ ուշադրութիւնը դարձրել է մի
զերպ դրամ ձեռք բերելու վրայ: Հիմք
չկայ կարծիք, թէ ֆրանսիական կամ
գերմանական դրամատները համաձայ-
նեն Գ. Պանիս կառավարութեան դրամ
փոխ առաւ, քանի որ եկամուտի ընդ-
տրեւրներն արդէն նախապէս դա-
ւաւում են օտար հին պարտքերի տեղ:
Նոյն թիւ մոնոպոլի գէմ ենթադրուած չորս
միլիոն ոսկու փոխառութիւնը իմ առաջ-
քմ անկարելի է, որովհետեւ օտար պե-
տութիւնները չեն համաձայնում թուրքի-
րի մէջ նախառուտուրը մտնողի վե-
րածել: Զատ հաւանական է, որ վեր-
ջապէս Բանկ-Օտոմանից խնդրում 3 մի-
լիոն ոսկու փոխառութիւնը յաջողուի,
եթէ միայն կառավարութիւնը կը հա-
մաձայնի բանկի առաջարկած պայմա-
ններին: Իսկ եթէ համաձայնի, այն ժա-
մանակ 3 միլիոն ոսկին միմիայն ա-
նուանական կը լինի. այդ 3 միլիոն ոս-
կուց Բանկ-Օտոմանը պիտի դիմէ իւր
արդէն տուած դրամներն իրենց անու-
ով (բացի 5 միլիոն ոսկուց), որով այդ
դրամներից հազիւ թէ 800 հազար կ'ա-
մ 1 միլիոն ոսկի հասնի կառավարութեան
ձեռքը: Բայց այն փոխառութիւնն էլ
այն ժամանակ միայն կարող է գլուխ
դալ, երբ կառավարութիւնը կարողանայ
կառմուտի աղբիւր ցոյց տալով այդ
դրամներն ապահովել: Արդէն եթէ Բանկ-
Օտոմանը համաձայնում է 3 միլիոնի
փոխառութիւն անելու, գլխաւորապէս
նրա համար է, որպէսզի 1 միլիոն
ոսկի առաւ, արդէն վաղուց փոխ տուած
2 միլիոն ոսկու չափ գումարն ապա-
հովանի, որ Թուրքիայի ֆինանսական
ներկայ վիճակի մէջ կարելի է կրօն
համարել:

Ստիպանի յաջողուցի իրենցիկ-Չէրիֆի

հաղեղը Երզրուի պարտում կատարել

լու, որովհետեւ Չէրիֆի-Իպտարը յանուն
ժողովրդի և Գուրանի պնդեց, որ սուլ-
թանն այդ Օրն անպատճառ պէտք է
դուրս գալ և իւր դէմքը ցոյց տալ ուղ-
ղաբառ մահմեդականներին: Ուրեմն
սուլթանն այդ օրն դուրս էկաւ, ուս-
տի միջանի օր է, որ հարիւրաւոր
մշակներ բանում են փողոցները հար-
թելու, որտեղով պիտի անցնի սուլ-
թանը:

Բուլղարիայի միլիտար-նախագահ պ.
Ստոյլովը իւր կնոջ հետ Գ. Պանիս եկաւ
յունուարի 25-ին արեւելեան երկաթուղու
գնացքով: Միւրեմբի կայարանում դիմա-
ւորեց նրան պաշարակալ բուլղարացի-
ների մի ստաւոր խումբ. բացառիկ էր
բուլղարական գործակաւաւորը հիւան-
դութեան պատճառով:

Հատերը կարծում են, թէ պ. Ստոյլով-
ը եկել է Բուլղարիան թագաւորութիւն
հպատակելու մասին խօսելու սուլ-
թանի հետ: Բայց դա անհնար է կար-
ծել: Նա եկել է պարզապէս իւր հետ
տանելու Բուլղարիայի Լըզարիւն, որի
ձեռքով պիտի կատարուի Բուրխ իշխա-
նի մկրտութիւնը: Որքան խնցիկ, իշխա-
նի մկրտութեան հանգիստին ուսաց
կայսրի կողմից ներկայ պիտի գտնուի
պ. Նիկիտովը, և որովհետեւ մկրտութիւնը
ստեղի պիտի ունենայ փետրուարի 2-ին,
ուրեմն հաւանական է, որ պ. Նիկիտովը,
ս. Լըզարիւր և պ. Ստոյլովը միասին
չուտով ճանապարհ ընկնեն գէպի Բուլ-
ղարիա:

Երկ պ. Ստոյլովը ներկայացաւ սուլ-

թանին և առում են, որ ընդունելու-
թիւնը շատ սիրով էր:

Mars.

ՆԱԽԱԿ ԳԱՐԱՅԱՍՏԱՆԻՑ
(«Նոր-Գար»-ի թղթակցից)

ԹԱՐԻԹԻՑ, 24 յունուարի:

Տեղւոյ մի թեւթի վերջին համարնե-
րում անգլիցս ուղարկուած կարծու անմիտ
թղթակցութիւններն մէջ դուր կրտեսէր
գոնեաւորներ Լիւուայի ուսուցչական խմ-
բի հասցէին և նրա տուած ներկայա-
ցումներն մասին:

Յիշեալ խմբի նման մարդկանց հա-
ցէին գովասանելու գրեւ յատուկ է յի-
շեալ թեւթին և Պարսկաստանի մայրա-
քաղաքում գոյութիւն ունեցող իւր փոքր
կղաւթ «մոցլերութիւն», որոնք երգուել են
հասարակութեան յոյսերից անտար:

Երբ մի հասարակութեան ղեկավարող
խումբը գործունեայ է, նրան պէտք է
ուրիշները փառաբանեն, և ոչ թէ նոյն
ղեկավարող խմբի անդամները հերթով
վերկենան ու՝ ծածկուած իրենց հա-
մար գովասանքը շարադրեն ցոյց տալու
հասարակութեան, թէ իրենք գործու-
նեայ են:

Անա թէ ինչ բանի միայն ընդունակ է
Լիւուայի ուսուցչական խումբը: Ի հար-
կէ, երբ հոգաբարձութիւնը տեղեկու-
թիւն չունի ուսման տառիճանների մա-
սին, անշուշտ ամեն մի Թաթուս շատ
չուտով պաշտօն կը գանէ մեր դպրոց-
ներում:

Լիւուայի ուսուցչական խմբի մանկա-
վարական գիտութեան մասին արդէն
միջանի անգամ անխնայութիւններ
եղել են «Նոր-Գար»-ի մէջ: Գաղով այդ
խմբի անդամների բնական տաղանդին,
պէտք է խոստովանենք, որ իրենց
անշուշտութեամբ, մասամբ էլ անմիտ
շարժումներով և կոշտ ու կոպիտ
հնչումներով բնի վրայ քիչ ծիծաղ չեն
պատճառում հասարակութեան: «Ոճա-
գործի ընտանիքը» խոյալիս գերասա-
նահանգներից մէկը այդպէս օտան ու
մեկուտւած էր բնի վրայ, որ կարծես
թէ ցուրտ տարեղ էր խնդրել: Կորըս-
թի մեկնելու ժամանակ այդ գերա-
սանահան մի այնպիսի ձայնով արտա-
սանեց Կորըսթի մեկնելը, որ փոխա-
նակ ջաւելու, լսողի ծիծաղն էր գա-
լիս, և մինչև այժմ էլ ուղղութիւն է
դարձել Թուրքիում ասելու «վոյ Կոր-
ըսթան մեհաւ...» Եւ այսպիսի գերասա-

նահանգների մասին իւր ժամանակին գո-
վասանելու դրուեցան յիշեալ թեւթում.
Իսկ նրանց մասին, որոնց հասարակու-
թիւնը գնահատում է և գիտէ նրանց
արժանաւորութիւնը, Զաքարիայի պա-
պանձումն պահպանեցին:

Վերջին ներկայացումը տեղի ունեցաւ
յունուարի 20-ին, մասնակցութեամբ գե-
րաւոր Արապեանի և Լալայի թատերա-
սերներին: Խաղացին «Լաթա-Բալա» և
«Էլ շաբէլ Էն Էն»: Ներկայացումը յաջող
էր, և կարելի է ասել, որ ոչ մի անգամ
այդպէս կանոնաւոր չէր անցել. թատ-
րանը լիքն էր հասարակութեամբ, որով-
հետեւ քաղաքը անկան նպատակով էր
ստուում ներկայացումը:

«Լաթա-Բալա»-ն նոր էր վերջացել,
երբ ծագեց մի նոր խաթա-Բալա, որը
պատճառ եղաւ քաղաքիս միակ բնի
փակմանը:

Մի նորապի երկատարող, որ յայտնի
է իւր չափազանց արեւոյդութեամբ,
գրեւորած իւր արեւոյդականութիւնը՝ առիթ
տուեց կուրի, որի հետեւեան եղաւ իւր
կերած դիմիցն և բնի փակումը: Ամօթ,
բիւր ամօթ այն մարդուն, որը հետեւե-
լով կայր կուսակցութեան, պատճառ է
դառնում մեծամեծ խաղութիւնների,
որից տոււում է խեղճ ժողովուրդը: Խոս-
վութիւնից յետոյ ներկայացումը յաջող
անցաւ:

Պալուսի

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐԻԹԻՆԵՐ
ԳՈՐԻՏԻՆԵՐ ՄԵ

ներկայ գտնվելու համար Սոֆիա ուղարկվելով իւր ներկայացուցիչներին, բոլորը կառավարութեան վրայ պաշտօնական պարտականութիւն է դրել, որ նա (Բուլղարիան) հետո մնա մակերդնական շարժումները քաջալերելուց և նրան օգնելուց: Ստոխովը կատարել է Երկր-Համդիի առաջարկը. վերջինս միևնույն ժամանակ խոստացել է Մակեդոնիայի բուլղարական նոր եպիսկոպոսների բերքները յանձնել և այդ երկրում մտցնել երկար ժամանակից խոստացուած բարենորոգումները:

Սակայն երբ մի կողմից Ֆերդինանդ իշխանի քաղաքական վիճակը աւելի ու աւելի սպասելու է, միւս կողմից ընդհանրապէս նրա յարաբերութիւնները իւր ընտանիքի և Վատիկանի հետ գնալով աւելի սուր կերպարանք են ստանում: Իշխանի աները՝ Պարմի հերցոգը իւր մայրաքաղաքից գնացել է Նիցցա, ուր գումարտնելու է ընտանեկան խորհուրդ՝ մտածելու համար թէ ինչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել Ֆերդինանդի արած վերջին քայլի վերաբերմամբ: Հերցոգը մտադիր է խնդիր պահել մամուլում և ինքնուրուշ իր անհատական անհամար զգացումները փորձ է մտնում, որ իշխանին անձամբ ուղարկաւորութեան գիմնելու քայլի անել տուն, որ շատ էլ հեշտու չէ երևում:

ԲԵՆԻԴԻՆ.—Բերլինից հետեւան են հարգուում Լէոպոլդ թագաւորի դէմ վերջին օրերն եղած ագգիւլից ցոյցերի մասին: «Պատգամաւորները ժողովի գահին մտնելու ունեցաւ խոշոր անկարգութիւն: Ընկերակցականները Լէոպոլդ թագաւորի վրայ սկսեցին փողոցային ամենակեղտոտ հայտարարներ թափել: Պատգամաւոր Դանթընը բացականցեց, թէ թագաւորը իւր վարքը ձգում է Պարմի կէս-աշխարհային կանանց ներկայացուցիչներին հետ յարաբերութեան մէջ գտնուելու: Այդ բանի վրայ պատիկ ազմուկ բարձրացաւ, բայց պալատը վերջ ի վերջոյ յայտնեց իւր անբաւականութիւնը թագաւորի վրայ եղած անպատկառ յարաբերութեան առթիւ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ և Ն Գ Ն Ի Ն Ե Ր Ի Վ Ս Տ Ի Դ.—1336 թուին Երևանում կարգադրութեան բարձրագոյն մի խոգ այն բանի համար, որ մի երեխայ էր կերել: 1474-ին Բագին իմաստուն քաղաքագետը որդեգրեց այնքան դատաւարական մի արարող, որը կարգադրութիւն էր արել, այսինքն, ձու էր անել: 1699-ին Օսկերի պարլամենտը ընտնում էր մի խումբ թրքերի զորքը, որոնք դատ էին մատուցած ուրիշի սեպականութիւնը իւրացնելուն համար: Թրքերին պաշտպանում էր մի փաստաբան, բայց չնայելով որս բոլոր շահերին, պարլամենտը որոշեց, որ թրքերին ի մի պիտի հաւաքուն և ոչնչացուին:

Մ Ո Ր Ի Մ Տ Ր Գ Կ Ն Ե Գ Վ.—Ստեփաննոս պատգամաւորների ժողովին 25 ամառապետները ստորագրութեամբ հետեւեալ առաջարկն է եղած. իւրաքանչիւր սերբիացի, 30 տարեկանից աւելի և 56 տարեկանից պակաս, պէտք է կրկնակի հարկ տայ, եթէ ամուսնացած չէ: Իւրաքանչիւր այլի մարդ, եթէ նա 30 տարեկանից աւելի է, պէտք է հինգ տարուստ ընթացքում նորից ամուսնանայ, այլապէս նա էլ է ենթարկուում ամուսին մարդկանց վրայ դրուած հարկին: Այս առաջարկութիւնը պատճառաբանում է նրանով, թէ անհրաժեշտ է հոգալ սերբիական ազգի բազմացման մասին:

Ն Ո Ր Մ Ի Ս Կ Ի Գ Վ.—Ստեփաննոս (Անդրեյ) մի երիտասարդ օտարերկրացի զբաղ զկուս, որ ինքը դաշնամուրի վրայ 45 օրով շունակ կապող է նուագել: Գրառը նա տարաբազմակի լսողների ներկայութեամբ, միանգամայն քաղաքային դահլիճում: Նրան ցոյցեր արին, և նա աշխատի բոլոր դաշնակահար-

ների աւագը հրատարակեցաւ, բայց երբ խեղճը վեր կացաւ դաշնամուրի մօտից, այնքան յոգնած էր, որ քիչ էր մնաւ վայր ընկնել:

Լ և Ն Բ Ս Ի Կ Ի Ս Մ Ր Կ.—Գերմանական պարբերական «Deutsche Revue» թերթի մէջ իշխան Բիսմարկի անձնական պատկերաստան Լենքաբի մասին առաջ են բերուած հետաքրքիր տեղեկութիւններ: Նկարչը Լենքաբի պատկերակի ծերունու մասին՝ ի միջի այլոց՝ ասում է. «Բիսմարկի մէջ այժմ նկատուում է մի անհաս փափկութիւն, որ նա առաջ չունէր: Սակայն այդ բանը նրա ծերութեան միակ նշանն է, որովհետեւ մնացած բոլոր զգացաւորները, մասնաւորապէս տեսողութիւնն և լսողութիւնը շատ լաւ գրգռեալ մէջ են: Ես նրա մօտ ընտանիքի անդամի պէս եմ: Բայց ինչէի ես մի նշանաւոր քաղաքագետ, կամ որ է իցէ կուսակցութեան պարագլուխ, մի խօսքով մի ուրիշ մարդ — այն ժամանակ մեր յարաբերութիւնները բոլորովին ուրիշ կըլինէին: Նա ուշադրութիւն է դարձնում միայն այն տեսակի մարդկանց վրայ, որոնք որ է իցէ առաջարկութիւն ունին նրան անելու: Սովորական մարդ առած՝ նա բարեկամներ չունի: Նա գնահատում է մարդոց այն տեսակէտից, թէ նրանք իրենց անձնաւորութեամբ որ է իցէ բան ներկայացնում են թէ ոչ, թէ անձնքի վերաբերմամբ շատ սիրալիր, բարի և համակրելի վարմունք ունին: Իսկապէս ասած, նա բոլորովին մեծակ է իւր բոլոր աշխատութիւնների մէջ և անդադար դարձող տպագրական գործիքի առաջ, որին թուղթ չի բաւականում... Սեղանի վրայ յաճախ պատահում են զանազան ծիծաղալիք դէպքեր: Ծաշի հրաւիրում են այդ ժամանակ տանը գտնուող ամենաքիչ լուսանկարչը, կարեւորի դէմ սպասողագրութեան տեսաչք, անտառապետը և այլն: Բիսմարկը սկսում է խօսակցել անծանօթի հետ, նրա համարչիւնի է անում կամ նրան նստեցնում է որ է իցէ գործով իրեն դիմող պատգամաւորի կողքին, իսկ ճանապարհ ձգելուց յետոյ հարցնում է՝ «Ե՛րբ էր դա»: Այդ տեսակի բաներ շատ անգամ են պատահել անտառապետի օգնականի հետ: Այդ դէպքերում Փրակ կամ դրա նման բաներ երբեք չեն պահանջուում: Սեղանի վրայ իշխանը մարդկանցով հետաքրքրուում է, իրեն լոկ մարդիկ: Նա կատարեալ գեներալ է, բառի ամենաբարձրակ իմաստով, և այդպէս են՝ վերջապէս՝ բոլոր հանձնարարի մարդիկ: Լենքաբի Բիսմարկի հետ իւր անձնական յարաբերութիւնների մասին հետեւեալն է պատմում. «Ընթացքով է, որ իշխանը իմ ժամանակ է մեկնում ժամանակները համարելու է ինձ հետ, օտար իմ պատկերներով համարեալ ամենին չէ հետաքրքրում: Նրա ինձ հետ ունեցած յարաբերութիւնները այն եղբայրականութեան տեսում, որ ես նրա աշխատի մի յիմար չեմ, այլ համեստ մէկը, որ ոչ մի անհանգստութիւն չէ պատճառում իրեն: Հակառակ այն բանին, որ առհասարակ ես համարում եմ բաւական շար մի զազան, նրա առաջ ինքն ինձ թողի եմ զգում:

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ՌՈՒՍՍԵ ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ «ՆՈՐ-ԳՆԵՐ»-ԻՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, 5 ԳԵՐԵՐԵՐ — Մուշկանցիական հիւպատոսից հեռագիր է ստացուել, դրա մէջ հաղորդուում է, թէ Սասունի և Ճալալօղլի շրջանների աղմկաբար ժողովուրդը խողաղել է: Ֆիւրդերի մէջ կարգը պահպանուում է, զորքի միջոցով:

Կ. ՊՈԼԻՍ. — Բուլղարական միւնիստր նաչելիին սուլթանը շնորհել է «Օսմանիէ» ժապաւէնը:

ՍՈՖԻԱ.—Փետրուարի 2-ին, երեկոյան, ժողովուրդը սկսեց հաւաքուել ցոյցեր անելու համար: Տասնհազարաւոր շահերով ժողովրդական թափօրը ուղղուեցաւ դէպի պալատը «ուռա» բացականութիւններով առական ծարին և Ֆերդինանդ իշխանին: Ժողովրդի միջից դանադան ճառախօսներ արտասանեցին հայրենասիրական ճառեր: Իշխանը պաշտօնաբար դուրս գալով, ժողովրդին ուղղեց հետեւեալ խօսքերը.

«Երբ և մի բուլղար՝ ես ամեն բան արի և պիտի անեն բուլղար ժողովրդին համար՝ ի փառս ազգայնութեան և ուղղափառութեան. կեցցէ՛ ուրեմն Բուլղարիան»: Լսուեցաւ որոտալին «ուռա», նուագածուների խումբը երգեց բուլղար-

ական ազգային հիմներ: Ամբողջ ժողովուրդը՝ ինչպէս մի մարդ՝ սկսեց բացականչել. «Կեցցէ՛ առական Նիկոլայ II Կայսրը, կեցցէ՛ Ռուսիան: Փոքր ծարի դեսպան գրաֆ Գուտուզովին Գրաֆ Գոլենիշչև-Կուտուզովը դուրս ելաւ պատշգամբ: Ամբողջ ժողովուրդը զլնարկը վեր առաւ որոտաց «Բո՛ժէ, ծարեա քըլանի»: Առական հիմներ, ժողովրդի ներկայացուցիչ ճառախօսը ինչպէս ուսուց ծարին հաղորդել բուլղար ժողովրդի գէպին՝ նա ունեցած վատահալութիւնն և սէրը, շնորհակալութիւն իշխանի կողմից՝ երկրին իշխանական սոհմ պարգևելու, սլաւոնականութեան պաշտպան կանգնելուն համար: Գրաֆը պատասխանեց. «Քիտ լաւ»: Դեսպանի խօսքերի ժամանակ բարձրացաւ որոտալին «ուռա». առական հիմներ երկուստ ժամանակ ամենքը զլնարկները հանեցին: Պալատի առաջ այդ ցոյցերը անկուց յետոյ, ամբողջ դիմեց դէպի առական հիւպատոսարանի բնակարանը: Այստեղ տեղի ունեցան դարձեալ ցոյցեր և երկուեցաւ առական ազգային հիմներ: Դիպլոմատիական գործակալ Չարիկովը հիւանդութեան պատճառով չկարողացաւ ժողովրդին իրել: Այս ժողովուրդը դիմեց դէպի էքզարխի բնակարանը:

ՍՈՖԻԱ.—Փետրուարի 2-ի երեկոյան, ժողովրդական ցոյցերի ժամանակ իշխանի իւր ճառը վերջացրեց այսպէս՝ հանեց զլնարկը և բացականչեց. «Կեցցէ՛ Բուլղարիայի պաշտպան առական Կայսր Նիկոլայ II-ը»:

Երեկոյան ժամը 9-ին իշխանի պալատում տրուեցաւ ճաշկերույթ: Իշխանի աջ կողմում նստած էր գրաֆ Գոլենիշչև Կուտուզովը, իսկ ձախ կողմում՝ էքզարխը: Ժաշի մասնակցում էին հետեւեալները. հոգեւորականութեան բարձր դասը, պետական բարձրատեսիան պաշտօնեայր, զեաւանները, տէրութիւնների ներկայացուցիչները, դոյրերի հրամանատարները, առական և երոպայական մամուլի ներկայացուցիչները, Կոմսովը: Իշխանը իւր խօսած ճառի մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց Ռուսիային, որի ժամանակ բաժակ առաջարկեց Բուլղարիայի Մեծ Պաշտպան, Բորիս իշխանի Կնքահայր Նիկոլայ II-ի կենացը: Ի պատասխան բարձրացաւ բարձրադոշ «ուռա», և երկուեցաւ «Բո՛ժէ, ծարեա քրանի»: Ցետոյ գրաֆ Գոլենիշչև-Կուտուզովը բաժակ առաջարկեց Ֆերդինանդ իշխանի կենացը, ի պատիւ որի նուագեցին բուլղարական ազգային հիմներ: Երբորդ բաժակը առաջարկուեցաւ այն տէրութիւնների պետերի կենացը, որոնք իրենց կողմից ներկայացուցիչներ էին ուղարկել հանդէսին ներկայ գտնուելու համար — նախագահ Ֆորի, թրքական սուլթանի, Սկերիայի Յունաստանի ու Ռումինիայի թագաւորների կենացը:

ՍՈՖԻԱ

ՍՈՖԻԱ.—Գրաֆ Գոլենիշչև-Կուտուզովը բոլոր քաղաքներից հեռազններ է ստանում. նրան այցելութեան են գնում պատգամաւորութիւններ և մասնաւոր անհատներ:

Բուրաբեստում ապրող Ն. Գէօրգի բուլղարը ի յիշատակ փետրուարի 2-ի նուրեց 800,000 Փր., և Սոֆիայի կեղտունում 10,000 քր. մետր հող բուլղարական առաջին համալսարանը շինելու համար:

ՍՈՖԻԱ.—Իշխան Ֆերդինանդը իւր գահական ճառի մէջ խօսել է հետեւեալ. «Շնորհակալ եմ մեր ինամակալ նորին մեծութիւն սուլթանից այն բանի համար, որ նա համաձայնեց մեծ պետութիւնների հետ վերջ տալու գործերի անորոշ դրութեան, ճանաչելով Բուլղարիայի ներկայ կազմակերպութիւնը, որի մասին այնքան նպատաւոր կարծիքներ է յայտնել: Գործերի բարեկալով ելքի համար մասնաւորապէս

պարտական ենք առական Նիկոլայ II Կայսրի բարեմտութեան, որ նա ցոյց է տալիս դէպի Բուլղարիան: Ընդհանրապէս երբ առանց ծարի մեղ համար այնքան թանկագին եղող զգացումների համար, որով արժան դատեց բուլղ. իշխանական ան և մեր սիրեցեալ օրդու Բորիս իշխանի կնքահայրը իննելու սուրբ սեղանի առաջ և վերսկսելու Ռուսիայի և Բուլղարիայի միջև ընդհատուած քաղաքական յարաբերութիւնները: «Ուռա» որոտագին բացականչութիւնների տակ գրաֆ Գոլենիշչև-Կուտուզովը և Ֆերդինանդը դուրս եկան ազգային ժողովից:

«ՆՈՐ-ԳՆԵՐ»-Ի ՊՏԱՍՍԻՆՆԵՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ, Mars-ին. — Այսօր, փետր. 6-ին, 26-ը յունուարի 26-ին, 27-ին և 30-ին դրած երեք նամակներն զարձակալ միասին ստացանք:

Խմբագիր հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԳԱՐ ՍՊԱՆԳԱՐԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ
SANTAL MIDY
Գործիքի գեղագործի պատրաստած, թոյլապրուած է Ռուսիայում: Նոր կապիւլիւնների մէջ պարունակուում է մարմար անուայի էսսենցիա: Պահանաւ է Ռուսիայի զլնարդի գեղատներում:

(M.) 33—1

ԽՈՏԵՐԻ ԿԱՐԱՄԵԼ
Հ. Մ. Կ. Ե. Տ.
„ԿԵՏՏԻ ԲՈՍՍ“
Բ. ՍԵՄՍԻՆԻ ԿԵԻՈՒՄ
Դիւանաւոր պահեստը Ալեքսանդր Վեցցիի մօտ, Պետերբուրգում, Բուլղարիայում, 33. Վաճառուում է Ռուսիայի բոլոր գեղատներում և գեղատն. խանութներում:
Գինն է Բոսսէն Կեիւմ 25 Կոբէ:
Գործարար: 15 Կոբէ:
(M.) 20—1

ՖԱԲՐԻԿԱ ՊԻԱՆՈ Ա. ԿՈՍՊԵ

(Միխայլովսկայ, № 132-ի).
Продаются пианино изъ лучших мѣстныхъ и заграничныхъ матеріаловъ на металлосихъ доскахъ съ перекрестными урнамъ. Отпускае пианино на прокатъ. Приемъ инструментовъ въ починку.
(367) 50—44

BATEAUX a VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET Cie

ՆԱԽԳԱՅՈՒԹԻՒՆ ՓԱՆՍՈՒԿԱՆ ԸՆԳԵՐՈՒԹԵԱՆ

„Ն. ՊԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղիղ երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷՆԻՑ ԲԱՌՈՒՄ և ԲԱՌՈՒՄԻՑ ՄԱՐՍԷՆԻՑ, երկու շաբաթը մի անգամ:

Բաթունից Մարսել գնալիս մտնում է Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս քաղաքները:

Բաթունից դուրս է գալիս չորեքշաբթի, 7 (19) փետրուարի «Անատոլի» չորեքշաբթի, նաւապետ՝ Գալիկ: Բաթունից Գալիկ հաղորդակցութեան ստանալիս պիտի մտնի: Այսպէս յանձնելու կամ ճանապարհորդութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնները ստանալու համար դիմել թաթունում — պ. ՎԻԿՏՈՐ ԴԱՐՆԱՅԻՆ, Նորիքի միայն: Թիֆլիսում — պ. ԲԱՐԵՆԵԴԻՆՍԵԱՆ, Սիսիի փողոց, քարվանս. Գէորդ աղայի: Բաթունում — պ. Սամուէլ Դիլլարիան, Կոլլեկտիւնային հրատարակչի: Նոյն օրը յոսիսում — պ. ԼՈՒԻՍ ԲԵՆՈՅԻՆ: (392) 20—12

ՍՄԵՆԱՅՈՒՅՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՌՈՒՆԵՐ

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

ՖԻՍՏԱՆԻՑԻ ԻՄԵՐ, ԶՈՒԹԱՆԵՐ, ԿԵՐԱՆԵՐ, ՖԼԵՏՏԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՐ, ՉԵՐԵՆԵՐ, ԼԱՐԵՐ ԵՒ ԱՅԼ. ԵՒ ԱՅԼ. ԵՒ ԱՅԼ.

Բոլոր տեսակի գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս, ՆՈՐ ՊԵՏԱՎԱՐԱՆՆԵՐ

ԵՐԱՇԵՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆԵՐԻ ԵՒ ԶՈՅՆԱԿԱՆ ԿՈՎԱՍՏԱՆԻ ԿԵՐԱՆՈՒՄԸ

Գ. Ե. Պ. Օ.

Բ. Մ. ՍԻՐԻՍԱՆԵԱՆԻ

Մասկարադ Կարեւորական Երաժշտական Եկեղեցի

Музыкальное депо Б. М. Мадриза
плана, Тифлисъ, Дворцовая ул.
652 30—30

ԳԼԻՆՍԿԻ

Վճարը չափաւոր: Անդրուլիսն աներկ-րայիկ: Ստախօրնայա փող., № 26, Նոր (405) թատրոնի կողքը: 3—2

ՀԱԼԼԱԲԱՐ

ԱՍՏՄԱՐԱՐՈՒԹ ԻՆՆԵՐՆԵՐ

Կախիթ ինական հրատարակ, առն 26-րդ օրը: Հիւանդների բնդունելու թիւը առ. ժամը 9-ից մինչև երեկոյ-կան ժամը 6-ը: Բժշկութիւն, պլոմբ, ստամ հանել, կեղծ ատամներ շինել: (403) 50—2